

РЕЦЕНЗИЯ

по конкурс за получаване на научно звание “професор”
по професионално направление 1.2. Педагогика
(история на педагогиката и българското образование),
обявен в ДВ, бр. 32 от 27. 04. 2012 година

Кандидат:

Доц. д-р Невена Славеева Филипова, преподавател в ЮЗУ „Неофит Рилски“, Благоевград, факултет по педагогика, катедра Педагогика.

Рецензент:

доц. д-р Траян Александров Попкочев, ЮЗУ „Неофит Рилски“, 2700, Благоевград, ул. „Иван Михайлов“ 66

I. БИОГРАФИЧНИ ДАННИ И ПРОФЕСИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

Доц. д-р Невена Филипова е единствен кандидат в обявения конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“ по научна специалност 05.07.01. Теория на възпитанието и дидактика (История на педагогиката), обявен от ЮЗУ „Неофит Рилски“, Благоевград за нуждите на катедра „Педагогика“ при Факултета по педагогика (ФП). Тя е родена на 14 ноември 1951 година в гр. Благоевград, област Благоевградска. През 1970 г. завършва средно икономическо образование, спец. „Икономика на селското стопанство“, в родния си град, а през 1975 г. Се дипломира в СУ „Св. Климент Охридски“ със спец. Педагогика и втора специалност „История“ – учител по история в средното училище.

След завършване на университета работи като детски учител в ЦДГ № 11, Благоевград (декември 1975-май 1976 г.). От 1 юли с.г. работи като преподавател в катедра „Педагогика“ на СУ „Климент Охридски“, филиал Благоевград, впоследствие ЮЗУ „Неофит Рилски“, нареждайки се в списъка на преподавателите-основатели на ЮЗУ „Неофит Рилски“. Докторант е на самостоятелна подготовка към СУ „Климент охридски“ (1981-1986). Защищава докторска дисертация на тема „Нравствено възпитание на учениците от началното училище у нас от Освобождението до края на Първата световна война“. Хабилютира се през 1996 год.

Разработила е лекционни курсове и чете лекции по история на педагогиката, история на българското образование, училищно законодателство и администрация, правно възпитание, нравствено-възпитателни идеи в българското училище. Като преподавател е подготвила много дипломанти в бакалавърските и магистърските програми на факултета. Подготвила е студенти за участие в студентски научни сесии, ръководила е студенти, които участват в научни проекти.

Участвала е в два научноизследователски проекта с докторанти (2006-2007 и 2006-2010 г.). Взима дейно участие в подготовката и провеждането на седем научни форума (международни конференции, семинари, кръгли маси – 2006-2010 г.).

Доц. д-р Невена Филипова има активна социална позиция. Вече втори мандат печели доверието на Общото събрание, която я избира за председател на Контролния съвет на ЮЗУ „Неофит Рилски“.

Тя ползва руски език. Компютърните ѝ компетенции са в ползването на някои програми от пакета MS Office и мейл-клиенти.

Личните ми впечатления от кандидата са, че е високо отговорен към професионалната си дейност. Има много сериозна преподавателска подготовка, отличава се с деловитост и коректност в отношенията си с колегите и студентите, които високо я ценят и уважават.

Професионалното развитие на кандидата свидетелства, че то е изцяло посветено на научно-изследователска, педагогическа и управленска дейност.

II. НАУЧНА ПРОДУКЦИЯ И ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА

Доц. Филипова представя за участие в конкурса научни публикации след първата си хабилитация, които тя е разпределила в 4 групи. От публикациите две са на английски език в изданията *The educational heritage and Dialog in the European educational pedagogical space*. Blagoevgrad, 2003 и *Quality in Education in the Balkans*, (2005). Има една публикация в руско издание („Моделирование учебно-воспитательного процесса в вузе и школе“ (Елец, 2009). Пет от публикациите се в българо-руски сборници. Те е автор на пет учебника за студенти (два по история на педагогиката, един по история на българското образование, един по история на педагогическите учения и практики и един по училищно законодателство.

Обобщеното представяне на публикациите на кандидата е следното (табл. 1):

Таблица 1.

Разпределение на публикациите на доц. д-р Невена Филипова

Вид на публикациите	Брой	След първата хабилитация
Монографии	2	2
Учебници	5	5
Студии	2	2
Статии в списания, годишници, сборници	27	27
Рецензии	7	7
Общо	43	43
Общо (без рецензиите)	36	36

Кандидатът не посочва цитирания, въпреки че има такива. Бързо търсене само в зоната на Интернет показва това (Добринна Желева-Мартинс. Културната памет за Димитровград като предмет на интерактивно образование.

<http://tksi.org/SUB-ME/archiv/Mnogoobrazie%20v%20Edinstvoto%202010%20-%20202.pdf>).

Изследванията на доц. Невена Филипова са концентрирани в следните тематични области:

А) История на българското образование;

Б) История на педагогиката: II – 5; IV – 3;

В) Училищно законодателство: II – 3; IV – 23,26

Г) Съвременни проблеми на образованието и възпитанието: III – 2, IV – 6, 7, 8, 12, 14, 15, 18, 21, 22, 24, 26.

Тематичната фокусираност на доц. Невена Филипова показва нейната ясна изследователска ориентация и стремеж да навлиза информирано и задълбочено в изследване на проблеми от историята на българското образование и на педагогиката, училищното законодателство и актуални съвременни проблеми на обучението и възпитанието.

III. АВТОРСКИ ПРИНОСИ

Съсредоточие на проучванията на доц. д-р Невена Филипова е областта на **историята на българското образование**. Публикациите тук са отразени основно в двете монографии (I – 1, 2), една от студиите (III – 1) и повечето статии (IV – 1, 2, 4, 5, 9, 10, 11, 13, 16, 17, 19, 20, 25, 27)¹. В тях въз основа на обилен исторически материал се прави внимателен и обоснован анализ на връзката между нравствеността и развитието на образователното дело у нас след освобождението (I – 1). Очертани са характеристики на измененията в обществените условия и влиянието им върху вижданията за образователното дело и неговото реално развитие. Сполучливо са характеризирани промените и новите аспекти в ролята на религията за развитието на образованието и културния облик на подрастващите. В същия дух са разгледани противоречивите явления, които настъпват във взаимодействието семейство-училище.

Съществено внимание се отделя на факторите, които определят промените в съзнанието на българина в продължение на около две столетия. Неговото социално, народностно, нравствено, образователно и политическо израстване са разгледани в контекста на икономическите и политически процеси и са проследени механизми на сложните връзки на социалните условия и моралния облик на народа, развитието на образованието и изграждането на националния идентитет, националното самосъзнание и модернизацията и развитието на страната. Теоретично и чрез примера на исторически дейци е показана ролята на интелигенцията и духовния елит в развитието на образователното дело и държавността. От този аспект доц. Филипова показва възможностите на един персоналистично ориентиран подход за разбирането на логиката в историята на развитието на образователното дело у нас. Разкрито е противоречивото влияние върху резултатите от тези два процеса на консерватизма и новаторството, на „твърдия“ патриотизъм и прагматичното адаптиране към европейските постижения на интелигенцията.

Аргументирано и последователно е проследено еволюирането на образователното законодателство и управлението на образованието в условията на дълбоки социално-икономически и културно-нравствени изменения. Обоснован е закономерна линия на постъпателно търсене на такива законодателни решения, които да съчетават силните страни в българското образование и култура с европейските тенденции (модернизация на учебното съдържание, прогресиране увеличаване в сроковете за задължително образование, усъвършенстване на организацията на образованието и др.).

С добро познаване на автори, управленски документи и публицистика от това време е показана „скритата програма“ на строителите на българското образование, а именно да търсят връзката между демократичните народностни традиции, общочовешките нравствени ценности и решенията на обществени задачи. Те се стремят да изведат образованието на европейски хоризонти (утвърждаването и легитимирането на страната ни пред европейския свят (I – 1, 37).

Ясно и аргументирано изтъква педагогическото новаторство като присъща характеристика в развитието на образователното дело у нас и на неговите големи строители през възраждането и след освобождението (Паисий, Софроний Врачански, Неофит Рилски, Неофит Бозвели, Васил Априлов, Иван Селимински; Христо Максимов, Йоаким Груев, Михаил Герасков, Петър Нойков, Васил Друмев). В контекста на тези изследвания скритото послание е, че силният патриотизъм, нравствената чистота, високата образованост и откритост към новото в европейското образование позволяват на тези видни дейци да бъдат в крак с тежненятия на народа, историческите задачи пред страната и модерните тогава образователни постижения.

Изследователските **приноси** доц. д-р Невена Филипова в тази област от съдържателна позиция са в това, че *за първи път за един почти двувековен период е предприет сериозен опит за*

¹ Следвана е класификацията и номерацията на кандидата.

очертване на израстването на моралното самосъзнание на народа ни обосноваване на ролята му в образователното и социално развитие, включително в изграждане на новобългарската държавност. Избраният подход е обогатен с авторови идеи и носи силен хуманистичен и възпитателен заряд. В науковедски план те се характеризират с пренос на модели на обяснение от историята, религиознанието, народопсихологията, етиката в историята на българското образование и тяхното сполучливо приложение при обясняване на образователните и възпитателните процеси в страната ни.

Сред **съвременни проблеми на образованието и възпитанието** в проучванията на кандидата се очертава вниманието към доста широк кръг от проблеми (III – 2, IV – 6, 7, 8, 12, 14, 15, 18, 21, 22, 23, 24, 26). Къде по-явно, къде по-скрито в тях под съвременността се поставя една „историческа подложка“, която придава на изследваните процеси по-дълбоки измерения.

На този фон в студията за превантивната дейност срещу противообществените прояви са систематизирани и вярно анализирани мястото и ролята на редица фактори в провокирането или създаването на среда за девиантно поведение. Представени са механизми на това поведение и възможности за педагогическа превенция в семейството, училището и макросоциален план.

Относно качеството на подготовката на учители се разкрива ролята на единството „качество на преподаване – качество на учене“ и на образованието през целия живот; на овладяването на информационните технологии като инструмент за преподаване, обучение, организация на индивидуалната работа и самообразование на учителя; на опознаването и овладяването на методологията и технологията на педагогическите иновации.

Анализират се аспекти на управлението на иновациите в образованието. По резултати от емпирични изследвания са разкрити някои особености на иновациите в управлението на образованието (въвеждане по вертикала – натиск отгоре, информираност отдолу – липса на сериозна съпротива съчетана с позитивно очакване на нови възможности). На базата на собствен опит се правят изводи за влиянието на образователното съдържание върху спецификата при използване на интерактивните методи на обучение във висшите училища.

Върху исторически материал се извежда значението на езика, общата история и религията във формирането на националната идентичност (IV – 8). Като особено значим фактор се изтъква ролята на водачите, които осъзнават националната си принадлежност и своята историческа мисия (Паисий, Софроний и др.).

Тази област от изследвания на доц. Невена Филипова имат **приносен** характер със *систематизациите*, в които се съчетава *широк кръг от научни идеи и школи, със сполучливия синтез на диахронен и синхронен подход* към изследваните явления и процеси.

АВТОРСТВО НА УЧЕБНИЦИ И УЧЕБНИ ПОСОБИЯ

Доц. Филипова последователно разработва учебници и учебни пособия, чрез които цели да подпомогне подготовката на студентите като бъдещи специалисти.

В областта на **историята на педагогиката** това са публикациите II – 5 и IV – 3. В тях по убедителен начин е разкрита сложната връзка между обществените условия, личността на авторите-педагози и техните философски възгледи с приносите в развитието на педагогическата теория и практика. Тя успява да покаже съчетаването на патриотичния заряд, народността и демократизма с модерното педагогическо мислене в творчеството на известните строители на българското училище (Христо Максимов, Михаил Герасков и Петър Нойков).

Изследванията на кандидата в областта на **училищното законодателство** са отразени в учебника „Училищно законодателство“. Той е *авторски по замисъл и изследователски по стил* на изпълнение предвид ограничените разработки по тази сериозна научна област. От позициите на ис-

торическия и съвременния подходи са обхванати принципите, залегнали в изграждането и в съдържанието на училищното законодателство. Анализирани са основни международни документи, регламентиращи правата на учещите. Представени са различни законодателни решения на училищните проблеми и законодателни перспективи в образователната система.

В дидактически план учебното съдържание е разработено достъпно и ясно, структурирано е оптимално и е поднесено научно, съпроводено е с апарат за самостоятелна работа. Тези качества правят учебниците и учебните пособия разбираеми и полезни в подготовката на студентите.

Може да се каже, че в учебниците се проектира стремеж на кандидата да съчетае изследователски и учебнически подход, да представя актуални научни постижения в добра система и собствени позиции. Приносът на кандидата в тази област от изследователските интереси са от вида *дидактическо структуриране и моделиране на научно съдържание, въвеждане на изследователски подходи и авторизиране на представянето на учебното съдържание*.

IV. КРИТИЧНИ БЕЛЕЖКИ И ПРЕПОРЪКИ:

Парадигмалният модел на изследвания по история на педагогиката у нас в периода от втора половина на XX до начало на XXI век донякъде може да се види в университетските учебници по тази дисциплина. Сред другите признаци при него прави впечатление налагането на вътрешносистемен подход, т.е. добро систематично представяне на отделни образователни системи и теории. Донякъде се губи широтата и възможностите на външносистемния подход за вграждане на педагогическата мисъл и практика в социално-икономически, философско-социологически държавно-политически и др. реални системи и съответно обяснителни концепции. Обяснимо е, че влиянието на този модел донякъде проличава в изследванията на доц. Филипова

Препоръка и очакване: натрупаният от кандидата преподавателски опит, широта на подготовката и изследователски знания са добра основа за реализацията на един опит за представяне на историята на управлението на българското образование във връзка с историята на развитието на концепциите за мениджмънт.

V. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Представената от доц. д-р Невена Филипова научна продукция е нейно лично дело. Количествено тя отговаря на приетите в университета норми и установените традиции. В изследванията си тя разкрива умения за ориентация към значими научни исторически и съвременни проблеми. Убедително съчетава добра широка научна информираност с класически и нови научно-изследователски подходи. В гносеологически аспект нейните приноси са от вида *пренос, адаптиране и авторизиране на идеи* от областите на историята на педагогиката и история на българското образование. Тя е етичен изследовател и опитен преподавател в областта на конкурса.

Изследователските постижения, научната етичност, педагогическият и управленският опит са основанията убедено да подкрепя избора на доц. д-р Невена Славеева Филипова за заемане на длъжността „професор“ по професионално направление 1.2. Педагогика (история на педагогиката и българското образование).

22.8.2012 г.
Благоевград

Рецензент
(доц. д-р Траян Попков)